

Finta József:

Dunaújváros keletkezésének és fejlődésének története immár történelmünk lényeges és tipikus fejezete lett, s mind politikai, mind gazdasági, néprajzi vonatkozásaiban részletesen tárgyalt és elemzett problémakört testesít meg ez a fiatal város. Mint az elmúlt két évtized nagyon általánosítható, korszakra jellemző tulajdonságokkal rendelkező s fejlődő, növekvő települését, érdekes lenne röviden megvizsgálni szerkezeti rendszerét-csontozatát, gyors ütemben alakuló, változó architektúrájának karakterét.

A téma kerülgetése helyett egyszerűbb lesz mindjárt feltennem a kérdést részben a magam számára — hiszen válasszolni is szeretnék rá —, részben építész kollégáim számára, akik szeretik és építik Dunaújvárost, s a település hibáit igyekeznek javítani, vagy legalább szeretnének okulni azokon — meg mindenki számára, aki vonzódik ehhez a városhoz, aki lakik benne, ismeri és még jobban meg akarja ismerni.

Miért nem tudott *várossá* alakulni Dunaújváros?

Önmagunk becsapásával, értelmetlen ámításával fogadhatjuk el csupán városnak ezt a negyvenezernél több em-

bert befogadó — kultúrátlan, rendezetlen és egészségesen befogadó — lakótelep-sorozatát, mert sokszor tízezer ember sem teremthet várost akkor, ha annak a „városnak” hiányzik a váza, amelyre az „urbs” rátapadhat

A pesti autóbusz rákanyarodik az embertelen szélességű és arányú Vasmű útra, amely parknak, zöldsávnak keskeny és használhatatlan, közlekedő vonalnak túlméretezett szélességű, gyalogoskorzónak féloldalas, üzletközpontnak átfoghatatlan — s néhány perc múlva túl is fut a településen. A centrum követelő és idegesítő hiányát érzi az utazó, s érzi a város lakói, ha nem is fogalmazták meg önmaguknak ezt a hiányt.

Nagyon nehéz meghatározni egy új telep várossá-szervezésének feltételeit, hiszen a városrendezés fejlődési üteme az elmúlt néhány év alatt mérhetetlenül meggyorsult, s olyan tényezők, felfogások követeltek helyet maguknak a városalakítás organizmusában, amelyeket évekkel ezelőtt eklektikusnak, avultnak — átlépettnak minősítettünk — gondolva például a tér ismét felfedezett szerepére, az emberi arány vetületeire stb.

Az elmúlt két évtized városrendezésének mindig voltak „kedven” alapkövetelményei, amelyek maguk alá gyűrték, terrorizálták a többi, nem kevésbé fontos tényezőt, s megakadályozták, hogy józan, komplex szemlélet alakítsa új városainkat, lakótelepeinket valóban használhatóvá, embert-nevelő, társadalmat formáló erővé.

Dunaújvárost egy alapjában korszerű és egészséges tágasságra való törekvés, egy meg nem fogalmazott, átgondolatlan, de (ismerve az idő-tényezőt is, amely akkor hatott), lényegében el nem ítéhető — világosan szervező alapséma utáni vágyódás és egy korára — sajnos, igen jellemző, kisstílusú monumentalitásra való törekvés alakította, építette azzá, ami lett.

A város az említett Vasmű útra szerveződik, amely ismétlem, alapjaiban elhibázott méretű — s különösen azzá lett akkor, amikor véglegesen megszűnt a perspektíva nélküli építgetések folytán — a központ-teremtés minden lehetősége.

A Dózsa György út és Vasmű út találkozására tervezett centrum már születése pillanatában halott volt, mert a kereskedelmi és kulturális intézményektől megfosztva, csupán mint irodaközpont

képtelen lett volna eleven életet élni. Az egykor megálmodott „főteret” erősen terhelt forgalmi utak választották le a várostesttől, amelyben szétszórtan bújnak meg a kereskedelmi és kulturális intézmények — megint a Vasmű úti üzletsort, de a kultúrházat, a filmszínházat és részben az iskolákat is említve.

A megmagyarázhatatlan okokból oda-épített három kis kocka-panelház furcsa telepítése teljesen lehetetlenné tette, hogy még egy ilyen elhibázott helyű centrum is ki tudjon alakulni, s a most épülő tanácsoló-torony már nem a „főter” reprezentatív eleme lesz, hanem csupán egy nagyméretű forgalmi csomóponté. A Dózsa György úti üzletközpont telepítés, igen hoszúra nyújtott méreteivel és rosszul szervezhető gyalogos forgalmával szintén leszakad a város-testről, s távolról sem tud olyan „izgalmasan” fokozott élményű s kereskedelmi vonatkozásaiban is kellően kihasználható térsorozatot eredményezni, amely eleven életével pótolhatja az igazi centrum hiányát. Ami a központra jellemző, sajnos, jellegzetes vonása az egész városnak — sehol nem alakult ki valóban emberi léptékű, kellemes architektúrájú és élő tér. A megfelelő légtér-arány és az építési technológia követelményei szerint elrendezett házsorok között meghúzódo térömlények parknak és játszótérnek kisméretűek, használható eleven térnek pedig megfoghatatlan arányúak. Az egysíkúan alkalmazott, s véleményem szerint alacsonyra méretezett épületmagasságok miatt terebélyes lett a város és architektúrája, út- és térszervezése — s ezzel együtt mindennapi élete —, egyáltalán nem képviseli, jellemzi azt a hatalmas üzemet, amelyet szolgál, s amely olyan fontos szerepet tölt be az ország gazdasági életében.

Az új városban — ha az valóban korszerű, a jármű- és gyalogos közlekedés szalagjai a terek és épület-kubusok szervezetébe fűződve *egységes egészet* kell alkossanak, mindig igazodva a település és a benne élő *emberek* léptékéhez, ezt a léptéket, arányrendet kivetítve mindenre, ami a városban épül, s *nem lehet kiragadni* egyes összetevőket, mert a *vezető szerep* ebben az *organizmusban mindig a teljes egység!*

Dunaújváros — *mint tett*, elismerendő alkotás marad mindig —, mint város azonban rossz csontozatra épült, bár új városrészeinek korszerűbb alakításával javítani lehet és kell a későbbiek során.